

по закону, јер оно што је једнако по природи, није и по закону пошто закон може да буде и тирански и да приморава људе да раде нешто и мимо природе.

Нешто слично је говорио и Каликла, његов сродник по мисли, када је друштвене неједнакости свог времена објашњавао и оправдавао самом природом јер она показује да је праведно ако бољи има више од горег или јачи од слабијег. У односу на остале античке мислиоце, Аристотел је највише учинио за човека јер га је индивидуализовао и у правом смислу увео у заједницу одбацивши владајућу заблуду да је заједница све, а човек ништа или само њој подређен. Он се приближио људским правима и слободама својом идејом о једнакости која је, истина, одговарала схватањима и духу робовласничког друштва у коме је живео и коме је био дубоко привржен. Он филозофски мудрује и закључује да је једнакост праведна, али не за све него само за једнаке, као што опет оправдава неједнакост када тврди да и неједнакост може да буде праведна ако се чини не свима, него само неједнакима. Античко схватање природног се разликује од оног што се под тим мислило касније. Антички мислиоци су веровали да је идеал људског друштва онај који води савршенству људске природе и пуном развиту његових способности па је за њих био природан (или у складу са природом) само живот у врлини и ради онога што је за човека најдостојније. Од античких филозофа права и слободе се повезују са правдом и праведним што, дакле, подразумева да се и етички оправдавају и вреднују. Слобода је тако услов моралног деловања човека и обухвата и морални суд о томе да је он (човек) могао да поступи и другачије од тога како је поступио или да није морао да поступи онако како је поступио. Иако су великани античке мисли поред осталог дали и своје виђење људске слободе (и права), сама античка епоха није постала колевка људских права и слобода. Проф. Павле Николић с правом примећује да је античка Грчка била колевка грандиозне цивилизације и културе, али не и колевка људских права јер су за то у њој постојала јака ограничења у институцији ропства и свемоћи античке државе и њених неограничених права према појединцу.⁹

2. СРЕДЊОВЕКОВНО СХВАТАЊЕ СЛОБОДЕ И ПРВИ АКТИ (ДОКУМЕНТИ) О ЉУДСКИМ ПРАВИМА И СЛОБОДАМА

Док је античка епоха више развила теорију о слободи него њену праксу,